

מבט על, גיליון 945, 27 ביוני 2017

תרגילי צה"ל בכרתים וקפריסין

גבי סיבוני וגל פרל פינקל

לאחרונה השלים צה"ל תרגיל צבאי, שהתקיים באי קפריסין ובו השתתפו כ-500 לוחמים מחטיבת הקומנדו וטייסות מסוקים. לתרגיל קדם גם תרגיל דומה (קטן יותר בהיקפו) שקיימה החטיבה בכרתים. תרגילים אלו מסמנים את השת"פ המתהדק של ישראל עם יוון וקפריסין כמשקל נגד לטורקיה, אבל גם מצביעים על הבנה נוספת בדבר הצורך בחיזוק מרכיב התמרון היבשתי ככלי ההכרעה העיקרי של צה"ל, גם על ידי אימונים בשטחים זרים.

לאחרונה השלים צה"ל תרגיל צבאי, שהתקיים באי קפריסין. בתרגיל השתתפו כ-500 לוחמים מחטיבת הקומנדו, בהם יחידת אגוז (שמתמחה בלחימה בשטח סבוך, בשדאות, הסוואה ובלוחמה זעירה), צוותי כלבנים, לוחמי הנדסה קרבית ועוד כ-200 אנשי חיל האוויר. פרסומים בעיתונות ציינו שמתווה התרגיל כלל הטסה של הכוח הלוחם מבסיס נבטים במטוסי תובלה מסוג "שמשון" (C-130J סופר הרקולס), חבירה למסוקי סער מסוג בלקהוק בקפריסין ומשם הטסה לתרגיל מתמשך ברכס הרי הטרוודוס. הלוחמים תרגלו פשיטות, לחימה בשטח פתוח ובנוי, השתלטות על מרחבים מהם מתבצע ירי רקטות והתמודדות עם מנהרות. עוד פורסם, כי לאימון הצטרפו גם כ-100 לוחמים מהכוחות המיוחדים של צבא קפריסין שהשתתפו בתרגיל.

צה"ל מקיים כבר שנים אימונים משותפים עם צבאות זרים במדינות ידידותיות, דוגמת האימון האווירי "דגל אדום" שמתקיים בארצות הברית. לרוב השתתפו בתרגילים אלה נציגים וכלים מזרועות האוויר והים. בנוסף מקיים חיל האוויר הישראלי שורה של אימונים משותפים עם חיל האוויר היווני, שמאפשרים לו לתרגל משימות בטווחים רחוקים וכן לתרגל את יכולותיו אל מול מערכת טילי הני"מ S-300 מתוצרת רוסיה, שברשות צבאות סוריה ואיראן.

כוחות היבשה השתלבו בפעילות זו לראשונה לפני כחצי שנה, כאשר יחידת מגלן, אף היא מחטיבת הקומנדו, קיימה אימון קטן יותר בהיקפו באי היווני כרתים. הפרסומים אודות האמונים בקפריסין מאפשרים הצצה להתפתחות שיטות האימון של צה"ל, כמו גם לתועלות שיש באימון במדינות שכנות הן בהיבטים הצבאיים והן בחיזוק הקשרים עם מדינות באזור.

אחד ממפקדי צה"ל ציין בראיון לעיתונות את היתרון שבאימון בשטח זר, שאינו מוכר כלל ללוחמים ולמפקדים. מפקד אגוז אמר כי "נחתנו בעומק שטח האויב ואת המשימה קיבלנו במטוס בדרך ליעד. היו לנו בימוי אויב מגוון ולחימה במתארים שונים ורבים". חיל האוויר של קפריסין אף פרס מערכות נגד מטוסים בכדי לדמות איום של ממש על מסוקי חיל האוויר הישראלי.

אף כי המפקדים בתרגיל נמנעו מלהתייחס לכך במפורש, הרי שהמתווה הטופוגרפי של קפריסין דומה באופן מובהק לזה של הרי הלבנון. אין להמעיט בחשיבות האימון בשטחים שאינם מוכרים, ובמיוחד כשהם דומים לשטחים מעבר לגבול בהם הכוחות עשויים להילחם. שטחי האימונים

במדינת ישראל מצומצמים ומקשים מאוד על יצירה של סביבות אימון העונות לצרכי הלחימה היבשתית של צה"ל מול חיזבאללה בצפון, ומול החמאס וארגוני הג'יהאד בדרום. הנחיתה במסוקים, התנועה והניווט בשטח לא מוכר, והלחימה בו, תוך ריחוק מהבית, מייצרים אתגר משמעותי למפקדים ולכוחות ומאפשרים התפתחות של הידע המבצעי ויכולות הלחימה.

הבחירה לחזק את מרכיב הקומנדו בצבא מצביעה על הבנה נוספת. זו מתבטאת בתיאור של חבר-הכנסת עפר שלח, בעברו מפקד פלוגה בחטיבת הצנחנים, את חשיבותה של הפשיטה כאמצעי נגד איומי הייחוס של צה"ל בעידן הזה בספרו "האומץ לנצח". לתפיסתו, "את בנייתו של צה"ל כצבא התקפי ויוזם בשנות החמישים ואת דפוס פעולתו הובילה אחר כך במשך שנים תפיסת הפשיטה. בניגוד לקונוטציה המיידית, פשיטה היא לא רק מבצע לילי של כוח קטן, החוזר עם שחר הביתה. זו תפיסה שלמה של הפעלת הכוח, בפעולות ניידות בגדלים משתנים, במטרה לערער את האויב וליצור הפתעה, תחושת נרדפות ופגיעה, שלאחריה יוצאים חזרה אל מעבר לגבול".

שיתוף הפעולה של ישראל עם קפריסין אינו מסתכם רק בתחום הצבאי. שתי המדינות חתמו על הסכם סיוע בעת חירום. יש לציין שהקפריסאים היו הראשונים ששלחו מטוס כיבוי לישראל במטרה לסייע לה באסון הכרמל בשנת 2010. בשנת 2016, בעקבות שריפת ענק שפרצה בעיר פאפוס, שלחה ישראל בתורה משלחת סיוע שכללה שלושה מטוסי כיבוי ומטוס תובלה של חיל האוויר. ישראל קיימה גם שורה של תרגילים משותפים לחילות הים שלה ושל קפריסין. הידוק היחסים בין ישראל ליוון החל בעקבות הידרדרות היחסים עם טורקיה והחל וצבר תאוצה לאחר משט המרמרה ב-2010, שנתפס על ידי היוונים והקפריסאים כביטוי לאסרטיביות טורקית. בעקבות זאת, מנעה ממשלת יוון ב-2011 מתריסר ספינות לצאת מנמלי יוון למשט מחאה נוסף לרצועת עזה.

אף שלא היו התבטאויות פומביות, ניתן להניח שהתרגיל יצר גם מתיחות מול טורקיה, אשר בחרה לקיים אימון של חיל הים הטורקי מדרום לפאפוס. למרות הסכם הפיוס בין ישראל לטורקיה שנחתם ב-2016, וחזרתם של השגרירים לאנקרה ותל אביב, הרי שזו האחרונה מוסיפה לקיים קשרים הדוקים עם חמאס. בטורקיה אף פועלת מפקדה של הזרוע הצבאית של חמאס, שב-2014 אף הייתה הגורם שהנחה את פעילי החמאס לחטוף ולרצוח את שלושת תלמידי הישיבה בגוש עציון - פעולת טרור שהביאה בעקבותיה להידרדרות למלחמה ברצועת עזה ("צוק איתן"). למרות שהסכם הפיוס מחייב את טורקיה למנוע כל פעילות טרור או צבא כנגד ישראל משטחה, ובכלל זה גיוס כספים, הרי שהיא אינה מקיימת סעיף זה במלואו. בכיר הזרוע הצבאית, צלאח אל-ערורי, עזב את המדינה, אך פעילי הזרוע הצבאית מוסיפים לפעול כנגד ישראל משטח טורקיה. ממשל ארדואן התעלם מהמחאות ששיגרה ישראל בנושא.

בינואר 2016 אף התקיימה בניקוסיה פגישת פסגה בין מנהיגי יוון, ישראל וקפריסין שמטרתה לייצר גוש גיאופוליטי חדש במזרח הים התיכון, בין היתר גם כמשקל נגד לטורקיה. מפגש טרילטראלי שלישי בין ראשי הממשלות התקיים ביוני השנה ביוון. במסגרת המפגש האחרון בסלוניקי אמר ראש ממשלת ישראל, בנימין נתניהו, שאם המדינות תצלחנה לממש את רעיון צינור ה-East-Med (רעיון שאפתני לבניית צינור גז באורך כ-2,000 ק"מ שיגיע עד איטליה ויעבור בקפריסין ויוון), תהיה זו "מהפכה".

ניתן להעריך כי הסיבה לחשיפת הפעילויות המשותפות בתקשורת נובעת מרצונה של ממשלת ישראל, כמו גם ממשלות קפריסין ויוון, להעביר מסרים למדינות וארגונים לא-מדינתיים באזור דווקא בעת הנוכחית. ראשית, משום שהשאיפה לנצל את הפוטנציאל שטמון במאגרי הגז בים התיכון היא סוגיה ראשונה במעלה עבור כלל המדינות המעורבות, שגם יוצרת מתיחות בין יוון וקפריסין לטורקיה. שנית, הקשרים ההדוקים בין טורקיה לקטאר ולחמאס, המתיחות בין ישראל לרצועת עזה על רקע משבר החשמל וכן ההצהרות הלוחמניות שהשמיע מזכ"ל חזבאללה, חסן נזראללה בחודשים האחרונים, עשויים להיות הגורמים שבעקבותיהם חשפה ישראל את התרגיל. תרגיל זה מצטרף גם לשורת תרגילי פתע שקיימה ישראל באחרונה בצפון ובדרום, בין היתר בעוצבת הגליל ובעוצבות מילואים, שנועדו גם הם להגביר את מוכנות הכוחות להסלמה לא צפויה.

בהיבט הצבאי מציף התרגיל את חשיבות העמקת האימונים בשטחים שאינם מוכרים גם ליחידות יבשה נוספות ואף ללחימה משולבת הכוללת חי"ר, שריון, ארטילריה והנדסה. בצה"ל מתקיים תהליך בתחום החשיבה האופרטיבית ובתחום בניין הכוח שמטרתו להחזיר את התמרון היבשתי למרכז העשייה ככלי מרכזי להשגת הכרעה בעימות הבא. המבצעים המיוחדים ואימוני חטיבת הקומנדו יוכלו לתמוך את המאמץ העיקרי במערכה אולם לא יוכלו להחליפו. על כן ישנה חשיבות גדולה להעמיק ולשדרג את האימונים גם ליחידות היבשה העיקריות של צה"ל ולפתח מודלים לאימונים משותפים של כוחות אלו בחו"ל, למרות עלותם היקרה יחסית לאימונים בארץ, שכן כוחות אלו נושאים בעיקר נטל מאמץ התמרון שתכליתו פגיעה באויב, כיבוש שטח, צמצום הירי משטחים שנכבשו לעורף ישראל, תפיסה והשמדה של תשתיות צבאיות ופגיעה בשרידותו השלטונית של האויב.